

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum bonitas, & malitia sit eadem interioris, & exterioris actus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

QVAEST. X X.

exteriori sit bonus formaliter, sed denominatur ideo bonus, quia est ab illo, aut ad illum. Secunda autem deriuatio, quando est a fine quia de aliis non est cura praesens, secundum formaliter est inhaesio nem bonitatis. Vnde cum quis vult fornicari, vt fuerit, licet furum sit actus exterior: quia tamen concurreat ad actum interiorē voluntatis ut finis, qualiter eum formaliter, & reponit in specie furui formaliter. Tertium est, quod ratio finis boni vel mali, & actus boni vel mali, inveniuntur separate, & coniuncte. Separate quidem, q̄ scilicet est finis & non actus: ut cum quis vult Deum esse, & econseruo, quod est actus & non finis, ut cū quis vult actum indifferentē, puta, leuare festucam de terra: vel voluntum nisi propter finem, ut proiecōne mercum in mare. Coniuncte vero ita quod fini coniungitur actus, sicut cum quis vult fornicari propter futuri enim tunc habet primo rationē finis, cui substeruitur actus furandi: vel actus coniungitur finis, sicut in exemplo positivo, fornicari, tenet primo rationē actus, cui coniungitur ratio finis: dum non solum ille vult incurrire malum futuri, sed etiam malum fornicationis, qui propter futrum non incurrit malum incelus materni. Hoc enim signum est, quod vult vel horret etiam malitia actus talis secundum se, quod est uelle illum ut finem. Ex his autem dicitur ad motum dubium, quod fieri dicens, quod finis qualificata formaliter actum interiorē voluntatis, actus autem exterior denominatur tantum, intelligendus est formaliter, in quantum finis, & in quantum actus: cum tamen sit quod actus exterior, ut finis, qualificat voluntatis actum interiorē formaliter: sive actus exterior rationem habeat finis principialis, sive secundarij. Vnde sicut non inconvenit, quod in exemplo positivo, scilicet cum quis vult fornicari, ut fuerit, quod futura malitia ex genere & circumstantijs deriuere formaliter in actum interiorē voluntatis, in quantum haber rationem finis, & non deriuere in eundem, nisi denominatiū, in quantum haber rationem actus: ita non inconvenit quod fornicationis malitia ex genere & circumstantijs, in quantum haber rationem actus, non deriuere in actum interiorē voluntatis nisi denominatiū: & in quantum haber quandam finis rationem, deriuere in eundem formaliter. Et sic, cum idem est actus & finis omnino, ut cū vult quis fornicari, non propter alium finem &c, actus interior voluntatis ex fornicatione, ut haber rationem finis, est malus formaliter. Et ex eadem, ut haber rationem actus, est malus denominatiū. Stat ergo solilio in formaliter, quod actus volitus in quantum actus, & in quantum finis, distinguendus est: & quod ex ipso in quantum actus, uerificatur, quod alter bonificat, & alter, & aliunde est bonus. Et secundum hoc patet, quod non eodem modo tota bonitas actus exterioris in executione, comparatur ad voluntatem: quia sola illa, qua ex fine est, a voluntate penderet; reliqua enim a scipio per voluntatem descendit in scipium in executione. Et si omnia consonant: immo ut in levigatis huius questionis parebit, non uideat possibile fallare doctrinam authoris, De identitate & diversitate: & de additione bonitatis & malitiae actus exterioris ad interiore, nisi sic eam intelligendo.

¶ Super questionis uigesima Articulum tertium.

In titulo articuli tertii eiusdem vigesima questionis, quæstio est De identitate numerali. &c.
In corpore eiusdem articuli, aduertere duo, Primum, est Duplex: er aliqua accidentia distinguuntur, numero scilicet, vel propter numerationem subiecti, ut albido in Sorte & Platone: vel propter numerationem essentia, ut albido & dulcedo in eodem pomo. Et propterea litera intendens, quod utraque bonitas est intus, & utraque extra, & ponens quod uterque actus est unus actus in genere moris, vult quod quandoque sit una nu-

ARTIC. III.

F meritate subiecti & essentia, quandoque duæ numerotatæ essentia, non subiecti: quia uterque actus est unum subiectum numero. Secundum est, quod hinc expreſſe, ut responſio ad tertium manifestat, habet, quod deriuatio bonitatis vel malitiae ex actu in actu, non est formalis, sed denominativa tantum.

¶ Sed fuit hic pli-

ra dubitatione digna,

Primum est, si actus

exterior & interior

sunt unus actus, &

unum subiectum nu-

mero in genere mo-

ris, quorum tanta

questio de priorita-

te, dependet, & cauſalitate bonitatis

& malitiae moralis

vnius ab altero? Hæc

enim cum diuersitate

supponatur per

accidentem, ad mora-

lem doctrinam spe-

ctare uidentur. Secun-

dum est, quia author

diminutus uideat.

Bonitas enim actus

exterioris, tripliciter

se habet ad boni-

tatem actus interio-

ris. Primo, ut ha-

bens omnino eandem

bonitatem, ut potio

amaro. Secundo, ut

habens omnino alia

secundum se, ut bene epulari propter sanitatem. Tertiò, ut ha-
bent ex se & non ex alio fine: ut cū actus exterior propter se
est volitus, puta contemplatio uel adulterium: hic enim tertius
modus in litera non ponitur, & tamen frequentissimus est, dum
voluum actus uirtutum uel uitiorum non propter alium finem.

Tertium est, quia voluntaria uidentur doctrina authoris quod ad
hoc, quod deriuatio bonitatis vel malitiae actus ab actu, non est
secundum formam, ut calidum deriuatur ex calido: sed secun-
dum denominationem, ut famum denominatur in alijs à fano in
animali. Quartum est circa ipsam conclusionem, contra quam
arguit Scotus in quo, cap. 18. tripliciter probando, quod non
est eadem bonitas vel malitia actus interioris & exterioris. Pri-
mo, auctoritate Aug. 13. de Tri. dicens, quod male uolendo mi-
serit, minus tamen effet, si nihil eorum quae perperam uoluit, ha-
bere posuerit. Secundo ratione, quia alia est integritas requisitorum
secundum rationem rectam ad bonitatem actus interioris,
& alia requisitorum ad bonitatem actus exterioris, ergo. Tertiò
etiam ratione, quia nihil est causa, medium, & ratio similius: sed
actus interior bonus & exterior bonus se habent in bonitate ut
causa & causatum, ut immediatum & medium, & huiusmodi.
ergo. Quartò arguit contra idem Grego, de Arimino in libro
fenteriarum. Actus exterior est malus, & non est illud malum
quod est actus interior, ergo sunt duo mala, probatur minor: quia
adulterium, nō est uelle adulterari, nec homicidium est, uelle ho-
minem occidere, & sic de aliis. Sunt et apud Capreolū in 4. dis.
1. multa, quæ uide ibi: ex his enim folius satisfacit credimus.

¶ Ad primum horum dicitur, quod sicut in naturalibus, quando unum numero conatur ex pluribus, non per accidens, nec fru-
stra queritur quid ex quo in alterum redundat, ut patet in compo-
sitis ex materia & forma: ita in moralibus, licet actus imperas
& imperatus sit unus numero actus, non ut simplex, sed ut compo-
situs, non frustra, nec per accidens queritur, quid ex quo pro-
cedat.

¶ Ad secundum dicitur, quod hoc obiecto restatur illam esse au-
thoris mentem, quam in precedenti articulo diximus, scilicet,
quod distinctio bonitatis ex fine & actu intelligitur formaliter,
id est, inquantum finis & inquantum actus. Propterea enim non
oportet tertium membrum in litera ponit: sed sub secundo mem-
bro comprehenditur, quandoquaque actus exterior est secundus
se bonus: quando quodquis uoluit fornicari, non propter aliū finē,
malitia actus interior & exterior est alia, & alia, non specie,
sed numero: ita quod actus interior: voluntatis, est malus for-
maliter propria malitia fornicationis, quam habet ex fornicatio-
ne ut finis: & actus exterior est malus etiam formaliter propria
malitia fornicationis, quam habet actus ex genere suo.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ doctrina hec non est uoluntatis, sed in

litera tangit eius fundamentum: quia scilicet, quando aliquid

dicitur tale ex ordine ad aliud, dicitur denominatiū: & non

oportet dici formaliter. Quod enim habet aliquid in se formaliter

autem, dicitur tale secundum scipium, ut patet inducitū. Constat

autem, quod actus interior voluntatis dicitur bonus ex actu exteriori in ordine ad ipsum. Dicitur, n. velle furari, malum, quia est ad malum. Et similiter actus exterior de ex actu interiori maius in ordine ad ipsum. Dicitur, n. actio manus, quia furatur, mala, quia ordinatur a mala uoluntate. Vnde cum multiplicare entia sine necessitate, non sit rationabile, & ordi-
natur, qd si manifestus ad-
iuntem, & sufficiat
ad satisfaciendam eorum
bonitatem & malitiam superfluit et pos-
tere, qd est si deriu-
tum formalis, ut calo-
ris a calore. Et confit-
matur, quia si in deriu-
tione conditionis
huiusmodi actus ab
actu ponatur deriu-
tum formalis, oportet
eaderatione post-
modum dicere, qd actus
vniuersitatis impre-
rat ab alia, puta for-
midina charitatis,
ut in martyribus, qd
charitate in voluntate
deriuat charitas alia
in actu exteriori,
& similia, qd ab iurda
sum. Iste ergo sum da-
menu hoc, qd deriu-
tum formalis & malitiæ,
& talis bonitas, &
talis malitia in actu
ab actu sic, est non
formalis, sed denomi-
nativa, & non per
modum univocatio-
nis, sed attributionis:
& ex eo illucen-
tibus multa moralia
& hoc bene nota.

¶ Ad quatuor vero
dubium respondendo dicitur, qd ex au-
thoritate illa Augusti,
nil aliud dicit, nisi
forte quod exterior
actus addit, & facit
hunc peior: quod
qualiter uerum sit, in
sequenti patet artic.
Prima vero ratio non
concludit uniuersali-
ter, qd omnis bonitas
exterioris actus fit a-
lia ab omni bonitate
interioris actus, sed
qd aliqua: quod gra-
cis concedimus, qd si
de omni est intentione,
oportet probare. Co-
stat, n. qd eadem in
integritate requisitorum
ad dominum ex fine actu voluntatis interioris & exterioris, li-
ter dissimiliter ad vrinam se habeat integritas illa, ut pater, cu
aliquis volit p finem aliquid nulla alia ratione moraliter bonum
sini proponit, nec hoc loquendo de his actibus, in genere mor-
alis, sicut forte impossibile sit in genere naturae, eadem viri: co-
uenire quod forte Scorum decepit. Secunda autem ratio eiusdem,
ex malo in electio posito, non nostra procedit. Non, n. dicimus, qd
eadem numero bonitas sit causa & causata, sed dicimus, qd sicut
sanitas una numero non diversificatur in animali, medicina &
vrina, & cum hoc, a sanitate animalis deriuatur sanitas in vrina
& medicina, dicimus, qd eadem numero est bonitas utriusque
actus: & qd ex altero in alterum deriuatur secundum denotationem.
Vnde concedendo, qd id non est causa, nec ratio mediandi sup-
pus, negat sequela, ergo alterius bonitatis, qd est sophisma con-
sequens: oportet dicere, ergo alterius bonitatis, vel proportionis,
vel attributionis ad id: vnde bonitas actus interioris est ca-
bonitas exterioris, id est, proportionis actus exterioris ad bo-
nitatem interioris, & econuerio: & sic de alijs attributionibus, secu-
lum quas deriuatur denotationis. Ad id quod afferit ex Greg. si no-

A fiat vis in verbis, negat sequela: non, n. valet, Vrina est sana, & ani-
mal est sanum: & Vrina sana non est, ait sanum, negat econuer-
io, ergo sunt duas faltates, quia sunt numeros habentium diuersi-
simode cum uiritate numerali rei habita. Dixi ait, si non fiat uis
in uerbis, quia potest formari argumentum in

adiectivis, & substantiis:

¶ Im se, s. f. in materia, vel circun-
stantiam, tunc bonitas exterio-
ris actus est vna, & bonitas vo-
luntatis, quae est ex fine, est alia:
ita tñ qd bonitas finis ex voluntate
redundat in actu exteriori: &
bonitas malitia, & circustan-
tiarum redundat in actu voluntatis,
sicutum dictum est.

B AD PRIMVM ergo dicendum,
qd rō illa pbat, qd actus interior
& exterior sunt diversi f. in ge-
nus naturæ: sed tñ ex eis sic sic
diversis, constituitur vnu in gene-
re moris, ut supra dictum est. *

AD SECUNDVM dicendum, quod
sicut dñ in 6. Eth * Virtutes mo-
rales ordinantur ad ipsos actus
virtutum, qui sunt quasi fines:
prudentia aut qd est in ratione ad
ea quae sunt ad finem, & pp hoc
requiruntur diversæ virtutes:
sed ratio recta de ipso fine virtu-
tum nō habet aliam bonitatem,
quam bonitatem virtutis, secun-
dum quod bonitas rationis par-
ticipatur in qualibet virtute.

D AD TERTIVM dicendum, qd qn
aliiquid de uno deriuatur in alte-
rum, sicut ex causa agente vnu-
uoca, tunc aliud est quod est in
utroque: sicut cum calidum cale-
facit, aliis numero est calor calc-
faciens, & calor calcfaeti, licet
idem specie. Sed qd aliiquid deriu-
atur ab uno in alterum f. in ana-
logiam vel proportionem, tunc
est tm unum numero: sicut a sa-
no qd est in corpore animali,
deriuatur sanum ad medicinam
& vrinam: nec alia sanitas est medi-
cinæ, & vrinæ, qd sanitas anima-
lis, quæ medicina facit, & vrina
signat, & hoc modo a bonitate
voluntatis deriuat bonitas actus
exterioris, & econuerio, s. secun-
dum ordinem vniuersi ad alterum.

E dem, de quo est uirtus moralis, non est
ipsius uirtus moralis: ac per hoc actus pendens ex recta ratio-
ne, & recto appetitu, non propterea habet duas bonitates mora-
les: quomodo aut, & quare hoc sit, subiungitur dicendo. Secun-
dum quod bonitas rationis participatur in qualibet uirtute, id
est, idem non est distincta bonitas moralis utriusqz, quia in qua-
libet uirtute participatur bonitas rationis. Et scito, quod ly: Bo-
nitas, determinans rationem, cum dicatur, bonitas rationis parti-
cipatur, duplice intelligi potest. Primo in se ipsa ratione, ut est
res cuius pars capitur: & sic non significat bonitatem moralem
formaliter, sed bonitatem intellectualem formaliter. Secundum
enim rationis, quia eius est bonitas, non morale, sed intellectua-
le bonum est formaliter: primordia alter autem & causaliter bo-
nitas est moralis, secundo in ipsis participantibus, ut est pars cap-
ta, & sic est bonitas moralis: immo pars omnis bonitatis mora-
lis, & causa in omnibus uirtutibus moralibus, quoque modo
intelligatur haec litera, non refert. Semper enim uerum est, qd nō
est alia bonitas moralis, & qd ratione participationis ipsius, in
quamlibet coincidit uirtutem moralem.

Prima Secunda s. Thomæ,

G 3 9 Sept.